

26/01/2016

La invenció de les "Foguerades Patriòtiques de Sant Joan"

Aquesta tesi estudia a nivell teòric el fenomen de la gènesi dels significats, i utilitza com a cas de mostra l'episodi històric de les Foguerades Patriòtiques de Sant Joan de 1906 i 1907, resposta a una crida publicada a *La Veu de Capellades* que convida a encendre fogueres a les muntanyes més altes de cada poble la Nit de Sant Joan com a símbol de la unitat dels catalans. La situació política del moment fa que aquesta festa tingui un gran ressò periodístic i sigui un èxit. Per primera vegada s'afegeixen al Foc de Sant Joan significats polítics que perduraran amb força un segle més tard.

Alguns dels promotors de la nova festa es fan retratar abans de preparar la foguera patriòtica capelladina a la muntanya de Miramar el 23 de juny de 1907. Font: Fons Romani, Museu Moli Paperer de Capellades.

Aquesta tesi de doctorat es basa en un cas historiogràficament inèdit. El dia 2 de juny de 1906, el periòdic local *La Veu de Capellades* publica una entusiasta crida sota el títol "Salutació Germanívola a tots els Catalans" amb la qual es convida a encendre fogueres als cims més enlairats de cada municipi la Nit de Sant Joan. Els promotors, ben conscients de

la significació popular de les tradicionals fogueres santjoanenques, imaginem que dalt les muntanyes i en la fosca de la nit podran ser observades les unes a les altres de ben lluny i faran visible la unitat dels catalans en un acte de germanor.

Les circumstàncies polítiques d'aquest any i el següent són marcats pels fets del *¡Cu-Cut!* i de l'actuació repressiva de l'Estat vers la llibertat d'expressió a Catalunya. Com se sap, com a resposta, una gran part dels partits catalans decideixen unir-se tot d'una en una gran coalició política, la Solidaritat Catalana, que genera una gran efervescència social en el catalanisme atès que representa la idea mítica de totes les nacions: la unitat. Aquest entorn polític extraordinari fa que aquest nou ritual festiu santjoanenc tingui un gran ressò periodístic i sigui finalment un èxit. S'anomenen "Foguerades Patriòtiques de Sant Joan", mobilitzen molta gent i se'n fan per tot el territori del Principat, a Mallorca i també al massís del Canigó. Els textos de les crides i les adhesions precedents, les cròniques posteriors dels fets i també algunes obres poètiques escrites per a l'ocasió, ens mostren les intencions d'unes persones que volen canviar les coses, que demanen llibertat pel país, regeneració política i progrés, però que paradoxalment l'estan creant en aquest mateix moment ritual amb elements simbòlics antics i tradicionals.

El foc, les muntanyes emblemàtiques de cada població i la nit santjoanenca són símbols de primera força que, com mostren els comentaris exegetics de l'època, arrossegueu significats de tota mena atès que aitals elements formen part de molts discursos antics: els mites clàssics i les referències bíbliques, la literatura, la litúrgia catòlica, el folklore... Llavors, no solament s'articulen per a donar el missatge renovador desitjat pels promotors de la festa sinó que també generen altres significats particulars i col·lectius.

En definitiva, el procés ritual i les seves exegesis creen realitats noves, moltes de les quals inesperades. Aquesta evidència fa que la primera part d'aquest treball tracti teòricament el fenomen de la gènesi dels significats, i l'episodi històric de les Foguerades Patriòtiques en sigui finalment el cas de mostra.

La proposta teòrica es basa en la idea de la construcció de les realitats humanes mitjançant un procés narratiu complex que inclou conceptes inevitablement polisèmics que formen part del propi relat i de relats diferents. Aleshores, el desenvolupament de qualsevol discurs, ritualment o verbalment, acaba parlant d'ell mateix perquè també parla de molts altres amb els quals comparteix conceptes o estructura discursiva i que no són sinó altres versions del mateix relat. Aquesta analogia interna provocada per la interacció permanent de símbols o estructures simbòliques genera el significat: la percepció inexplicable que les coses tenen sentit, i per tant, són ben reals. No hi ha causes ni efectes clars i absoluts. El procés discursiu saturat de bricolatge levistraussia acaba traduint-se en ell mateix i l'eficàcia simbòlica és l'emergència del significat resultat d'aquest bucle estrany dels relats que parlen de si mateixos. Aleshores, acompanyades de l'emoció incontenible de la descoberta, les coses humanes esdevenen absolutament reals.

Les Foguerades Patriòtiques de Sant Joan de 1906 i 1907 fan ben real la nació imaginada, visible dalt les muntanyes alhora i per a tothom. Un ritual que possibilita en aquests moments la representació del discurs essencial de la Solidaritat Catalana però que també incorpora per primera vegada al Foc de Sant Joan altres significats polítics que perduraran amb força cent anys després, sobretot amb l'empenta que li donarà un altre ritual polític i festiu, la Flama del Canigó, inventat mig segle més tard. En aquest sentit, aquesta tesi aporta una informació inèdita sobre el començament històric de la significació catalanista del foc de la Nit de Sant Joan.

Jordi Castellví i Girbau

Departament d'Antropologia Social i Cultural

jordi.castellvi@uab.cat

Referències

[View low-bandwidth version](#)